

Iselin Kristiansen

Seksualundervisning i skolen - Hvordan kan vi som lærere gjennom seksualundervisning sørge for at alle elever får et sunt og godt forhold til kropp og seksualitet?

Bacheloroppgave i LGU53002 Pedagogikk og elevkunnskap 4
(5-10)

Mai 2019

HVORDAN KAN VI SOM LÆRERE GJENNOM SEKSUALUNDERVISNING SØRGE FOR AT ALLE ELEVER FÅR ET SUNT OG GODT FORHOLD TIL KROPP OG SEKSUALITET?

SAMMENDRAG

I denne bacheloroppgaven har jeg sett på hvordan lærere kan gjøre seksualundervisningen i skolen bedre for alle elever, uavhengig av hvilken bakgrunn de har. Grunnen til at jeg har valgt å skrive om nettopp dette er fordi jeg mener det er et veldig dagsaktuelt tema med tanke på fagfornyelsen av læreplanene som skal ferdigstilles til høsten 2020, og fordi vi har blitt og blir et mer mangfoldig og flerkulturelt land. Samtidig er det et tema som mange unge engasjerer seg i og som derfor ofte dukker opp i media.

Ved å gjennomføre kvalitative intervjuer og observasjoner har jeg samlet inn datamateriale som jeg har drøftet i lys av tidligere forskning, ungdoms- og mangfoldsteori. Gjennom mitt arbeid har jeg funnet ut at unge i dag ønsker seg en endring i hva som tematiseres i seksualundervisningen i skolen, og at det må settes av mer tid til det.

HOW CAN TEACHERS USE SEX EDUCATION TO ENSURE THAT ALL PUPILS ACHIEVE A HEALTHY AND GOOD RELATIONSHIP WITH THEIR BODY AND SEXUALITY?

ABSTRACT

The purpose of this paper is to look at how teachers can make the sex education better for all pupils, considering that we have become a more diverse and multicultural country. The reason why I have chosen to write about this is because I believe it is very current, both with the renewal of the curricula and because we have become a more multicultural country. At the same time, it is a topic that many young people engage in and which is therefore also much up in the media.

By conducting qualitative interviews and observations, I have collected data that I have discussed in light of previous research, youth and diversity theory. Through my work I have found that young people today want a change in what is being talked about in sexual education in school, and that it is necessary to spend more time on this.

INNHALDSFORTEGNELSE

Sammendrag	1
Abstract	2
1 Innledning	4
2 Teorigrunnlag	6
2.1 <i>Debatten om seksualundervisning</i>	6
2.2 <i>Dagens læreplan og fagfornyelsen</i>	7
2.3 <i>Seksualundervisning i skolen</i>	7
2.3.1 <i>Forventninger til seksualundervisningen</i>	8
2.3.2 <i>Undervisning om seksualitet</i>	8
2.3.3 <i>«Den norske seksualiteten» versus «de andres»</i>	9
2.4 <i>Mangfold i skolen</i>	10
2.5 <i>Ungdomskunnskap og identitet</i>	10
2.5.1 <i>Ungdommers syn på kropp</i>	11
2.6 <i>Omskjæring av jenter som tema i skolen</i>	11
3 Metode	13
3.1 <i>Åpent kvalitativt intervju</i>	13
3.2 <i>Observasjon</i>	14
3.3 <i>Et kritisk blikk på datainnsamlingen</i>	14
3.4 <i>etiske aspekter ved prosjektet</i>	15
4 Presentasjon av funn og drøfting	16
4.1 <i>Gylne øyeblikk</i>	17
4.2 <i>Å normalisere variasjon</i>	18
4.3 <i>Frigjøring fra skam</i>	19
4.4 <i>Grensesetting</i>	20
4.5 <i>Det flerkulturelle klasserommet</i>	21
4.6 <i>Omskjæring av jenter som et tema i skolen</i>	22
4.7 <i>Identitet</i>	23
5 Avslutning	25
6 Litteraturliste	27
7 Vedlegg	29
7.1 <i>Observasjonsnotat</i>	29

1 INNLEDNING

Seksualundervisning har vært et mye omdiskutert tema i skolen. Hvis vi ser på et større historisk perspektiv har det vært store diskusjoner om seksualitet er et tema som skolen eller hjemmet skulle ta ansvar for å snakke med ungdommen om. Hvordan man skal vinkle undervisningen har også vært et stort spørsmål; skal man skremme ungdommene til å ikke ha sex eller er opplysning det beste? (Kvalem, 2008).

I rapporten *Den som er med på leken..* fra Redd Barna, uttrykker elevene et tydelig ønske og behov for bedre seksualundervisning. I den delen av rapporten som omhandler «Ungdoms råd til god forebygging» og «Hvordan skal vi lære» konkluderer elevene med følgende:

Vi trenger en bedre seksualundervisning som ikke bare fokuserer på kondomer og kjønnssykdommer, men der det er rom for å snakke om sunne og trygge relasjoner, hvordan man kan gjenkjenne lyst og ikke-lyst, og hvor viktig det er å bli kjent med sin egen kropp for å ha god sex. Entusiastisk samtykke bør være et sentralt tema, slik at vi tidlig kan bli trygge på ulike måter å uttrykke hva vi liker og ikke liker. Kanskje bør seksualundervisningen gi større rom for å snakke om porno, så vi kan bli bedre på å skjønne at vårt eget sex-liv ikke trenger å ligne på det vi ser på film. Vi trenger jevnlig påfyll av seksualundervisning, ikke bare en uke i året, og den bør starte tidligere (Berggrav, 2015, s. 30).

Seksualundervisning er et tema som alle elever skal innom i løpet av skolegangen og vi finner flere kompetansemål i læreplanen om det, men hvordan undervisningen blir gjennomført og hva som vektlegges varierer i stor grad fra lærer til lærer. Mange har opplevd at seksualundervisningen har blitt brukt som «skremselspropaganda» der bilder av seksuelt overførbare infeksjoner har blitt vist, og utover det har kondomer preget undervisningen.

Jeg ønsker i denne oppgaven å legge vekt på at seksualundervisningen også må ta hensyn til at vi har et stort mangfold av elever i skolen med forskjellig bakgrunn, religion, kultur, erfaringer, meninger og mye mer. Vi må ha seksualundervisning oftere for å treffe flere av elevene, og vi må tørre å snakke om sex som noe positivt og fjerne skam fra temaet. Grunnen til at jeg ønsker å flette inn mangfold er fordi dette utvider seg i takt med at Norge har blitt og blir bare mer flerkulturelt, og det er derfor viktig å skape forståelse for dette mangfoldet. Da er det viktig at lærere vet hva de skal snakke om og hvordan man skal snakke om det på en respektfull måte.

Målet må være å unngå misforståelser, fordommer og krenking av andre som ikke er lik som oss selv.

Min problemstilling er «*Hvordan kan vi som lærere gjennom seksualundervisning sørge for at alle elever får et sunt og godt forhold til kropp og seksualitet?*». For å kunne gi noe form for svar på denne problemstillingen har jeg sett på tidligere forskning av seksualundervisning i skolen, sett på teorier om ungdom, samt sett på hva som foregår i media ettersom dette er et tema mange engasjerer seg i.

I denne oppgaven har jeg valgt å ikke problematisere blant annet overgrep og kjønn, dette har jeg valgt å la være fordi det er veldig store temaer som blir vanskelig å bare nevne som en liten del da man gjerne kunne ha skrevet hele oppgaven om en av delene. Det er veldig mye som kan undersøkes og forskes på i forbindelse med både kjønn og overgrep, og det er uten tvil temaer som må dekkes av seksualundervisningen det også.

2 TEORIGRUNNLAG

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for teori jeg mener er relevant for å kunne svare på min problemstilling. Til å begynne med ønsker jeg aktualisere valg av tema ved å vise til noe av det som har kommet frem i media fra engasjert ungdom. Videre vil jeg legge frem hva tidligere forskning og teori har å si om denne tematikken.

2.1 DEBATTEN OM SEKSUALUNDERVISNING

Seksualundervisning i skolen er et tema mange har engasjert seg i og som over lengre tid ofte har dukket opp i media. Ulrikke Falck er en av mange som har engasjert seg i tematikken, og skriver i sin kronikk i Aftenposten *Det er ikke rart vi tyr til pornoen* om hvordan barn og unge ofte tyr til porno fordi de ikke lærer nok om sex på skolen og er nysgjerrige. Problemet med at barn og unge ser på porno for «å lære» er at det kan gi et veldig feil bilde på hva sex er og hvordan kropper «skal» se ut. I kronikken skriver Falck (2017) at «ungdommene møter sterke forventninger om hva man bør si ja til av seksuelle aktiviteter, og krav til utseende. Det er her seksualundervisningen spiller en viktig rolle». Hun legger også merke til at seksualundervisningen preges av å forhindre kjønnsykdommer og graviditet, og at sex som er så naturlig og menneskelig blir omtalt som noe med store konsekvenser. Avslutningsvis presiserer hun at det er viktig at vi skaper et større spekter av hva som er normalt, slik at unge i dag ikke skal føle at de er unormale.

På NRK Ytring sine nettsider går tolv ledere og representanter for ungdomsorganisasjoner i Norge hardt ut mot regjeringen og krever en endring i seksualundervisningen. Noen av organisasjonene som er representert her er Elevorganisasjonen, flere ungdomspartier og Seksualpolitisk Nettverk for Ungdom. Bakgrunnen for engasjementer til organisasjonene og ungdomspartiene bunner i at overskrifter som #metoo, nakenbildespredning og LHBTI-fiendtlige demonstrasjoner har preget nyhetsbilde over lang tid, og mener at «vi kan ikke nøye oss med at bevisstheten rundt disse problemene har økt. Vi må forhindre at de oppstår i utgangspunktet» (Hussaini et al., 2018).

Det er viktig å styrke innholdet og tilgangen til seksualundervisning, og hvis disse overskriftene kan lære oss noe er det at seksualitet handler om mer enn sex. Det handler også om kropp, følelser, forhold og identitet, og derfor må seksualundervisningen også handle om mer enn bare prevensjon, infeksjon og reproduksjon (Hussaini et al., 2018).

2.2 DAGENS LÆREPLAN OG FAGFORNYELSEN

Dagens læreplan, Kunnskapsløftet fra 2006, er delt inn med kompetansemål etter 2., 4., 7. og 10. årstrinn i hvert fag. I forbindelse med denne oppgaven finner vi kompetansemål i læreplanene for naturfag og KRLE (Kristendom, religion, livssyn og etikk) som kan knyttes til seksualundervisning og mangfold. I naturfag er det hovedområdet «Kropp og helse» som er mest relevant og i KRLE er det hovedområde «religiøst mangfold». Etter 10. årstrinn finner vi i naturfag at elevene skal kunne «formulere og drøfte problemstillinger knyttet til seksualitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet, grensesetting og respekt, seksuelt overførbare sykdommer, prevensjon og abort» (Utdanningsdirektoratet, 2013). I KRLE finner vi blant annet at elevene skal «diskutere aktuelle spørsmål som oppstår i møte mellom religion, kultur og samfunn» (Utdanningsdirektoratet, 2015).

18. mars 2019 publiserte Utdanningsdirektoratet læreplaner som er ute til høring i forbindelse med fagfornyelsen. Fagfornyelsen handler om at alle læreplanene skal fornyes og de skal være klare til høsten 2020. En av de store endringene som er lagt inn er tverrfaglige temaer hvor «Folkehelse og livsmestring» er et som representeres i både naturfag og KRLE. I naturfag innebærer det at elevene skal få kunnskap og kompetanse til å ta informerte og gode helsevalg. Noen sentrale temaer er pubertet og seksualitet, sammen med at fysisk og psykisk helse også skal tematiseres (Utdanningsdirektoratet, 2019b). I KRLE skal det bidra til å utvikle elevenes evner til å reflektere over etiske spørsmål og problemstillinger knyttet til identitet, kjønn, seksualitet og psykisk helse (Utdanningsdirektoratet, 2019a).

2.3 SEKSUALUNDERVISNING I SKOLEN

Røthing og Svendsen (2009) skrev boken *Seksualitet i skolen – perspektiver på undervisning* basert på observasjoner av undervisningssituasjoner, samtaler med lærere og lærebokanalyser. Dette var et forskningsprosjekt finansiert av Norges forskningsråd; *Samliv og seksualitet i ungdomsskolen. En studie av hvordan hetero- og homoseksualitet fremstilles i undervisning*. Jeg vil nå trekke frem noen av deres funn som jeg mener er relevant for min oppgave.

2.3.1 FORVENTNINGER TIL SEKSUALUNDERVISNINGEN

I samtaler med elever og tidligere elever om hva de lærte og *ikke* lærte i seksualundervisningen i skolen, fikk Røthing og Svendsen (2009) høre mange forskjellige historier. Elever forteller om lærere som synes dette var utrolig flaut å snakke om og som stod foran elevene og rødmet, om lærere som har hoppet over kapittelet om seksualundervisning og rett og slett om mange pinlige situasjoner som har oppstått på grunn av manglende kompetanse hos læreren. Til tross for at mange har dårlige erfaringer med seksualundervisningen i skolen, er det er ulikt blant elevgruppene hvem de ønsker at skal gjennomføre seksualundervisningen i skolen. Noen ønsker å få inn en ekstern person, for eksempel en helsesykepleier, slik at de slipper å ha denne undervisningen med læreren sin som de ser og må forholde seg til hver dag. Andre mener at det er nettopp derfor det burde være læreren som har seksualundervisningen, fordi det er læreren som kjenner elevene best og dette er et veldig privat og sensitivt tema å snakke om. Det som er felles for alle er at de ønsker at den som skal undervise om temaet har god faglig kompetanse (Røthing & Svendsen, 2009, s. 19-22).

2.3.2 UNDERVISNING OM SEKSUALITET

Et av funnene som ble gjort i denne forskningen er at variasjon i seksuell orientering er et tema som blir prioritert mye mindre enn det man kan forvente i lys av Kunnskapsløftet. Dette er et tema som går igjen i flere fag, ikke bare naturfag, men også samfunnsfag og KRLE, og det er derfor forventet at det skal undervises om i større grad. Et annet tema som ikke blir prioritert i stor grad er temaer knyttet til forholdet mellom religion, kultur og seksualitet. Derimot blir det i stor grad snakket om heteroseksualitet som et selvfølge ved at rammene for undervisning og samtaler i skolen ofte tar utgangspunkt i heteroseksualitet i familier og som orientering (Røthing & Svendsen, 2009, s. 17).

Alternativ	Sikker bruk av kondom	Sikker heteroseksuell sex	Sikker sex for menn som har sex med menn
8.trinn	11	10	2
9.trinn	22	16	11
10.trinn	26	28	18

Tabell 1

Når det gjelder «sikker» sex, kommer det frem at lærere hovedsakelig snakker om sikker sex mellom jente og gutt. Tabellen på forrige side, som er hentet fra boka *Seksualitet i skolen – perspektiver på undervisning*, viser hvor mange lærere som svarte at de prioriterte de ulike kategoriene og på hvilket trinn de snakket om det. Problemet med dette resultatet er at elevene ikke får god nok informasjon om at man også må beskytte seg for seksuelt overførbare infeksjoner (SOI) i likekjønnsrelasjoner (Røthing & Svendsen, 2009, s. 19).

2.3.3 «DEN NORSKE SEKSUALITETEN» VERSUS «DE ANDRES»

Noe som går igjen i lærebøker, og måten mange snakker på, er at «den norske seksualiteten» blir fremhevet som noe positivt og at «våre» normer og praksiser innenfor seksualitet er attraktive, mens de «andres» er problematiske. Dette er et syn som kan knyttes opp mot postkolonialisme, som er en teori som går ut på at imperialisme og kolonitiden har satt sine spor på hvordan mennesker ser på verden. «Dette innebærer at forestillinger om Vesten som sivilisert, utviklet og rasjonell, og resten av verden som tilsvarende underutviklet, uorganisert og irrasjonell, ofte er implisitt i mange vestlige samfunnsforståelser» (Røthing & Svendsen, 2009, s. 122).

En av grunnene til at Røthing og Svendsen (2009) er kritiske til hvordan «den norske» seksualiteten fremstilles på, er at det kan gi elever et inntrykk av at seksuelle overgrep, seksuell trakassering og homonegativisme er noe som ikke forekommer blant etniske nordmenn. Samtidig er det problematisk at man knytter foreldres kontroll over ungdommens seksualitet, mangel på likestilling og homonegativisme til «kultur» og «de andre». Ikke bare er dette noe som kan forekomme i etnisk norske hjem også, men hvis skolen legger frem dette som noe som tilhører «kultur», kan det gjøre det enda vanskeligere for ungdom med innvandrerbakgrunn som opplever at foreldre prøver å kontrollere deres seksualitet (Røthing & Svendsen, 2009, s. 134).

Et av de siste funnene jeg ønsker å trekke frem er at når det ifølge Bredal (2007) er snakk om negative handlinger relatert til seksualitet blir «de andres» ofte knyttet til kultur, mens når det gjelder negative handlinger gjort av «nordmenn» blir det individualisert og sett på som avvik (Røthing & Svendsen, 2009).

2.4 MANGFOLD I SKOLEN

Ettersom jeg mener at seksualundervisningen bør ta hensyn til at klasserommene blir mer og mer mangfoldige for hver dag som går, tenker jeg det er nødvendig med en definisjon av hva mangfold i skolen handler om. Lund (2017, s. 28) sier følgende: «Når vi snakker om mangfoldet i skolen, menes en skole som består av elever med ulike meninger, holdninger, handlinger; ulike etnisitet, religiøsitet, sosioøkonomisk bakgrunn; ulike læreforutsetninger, interesser, væremåte, kjønn og legninger; ulikt utseende; ulike opplevelser og erfaringer».

For å få dette mangfoldet til å fungere på en god måte i skolen, og til å være en ressurs i klasserommet, er det nødvendig at elever og lærere har kunnskap om og et forhold til egen og andres bakgrunn. Samtidig er det viktig at elevene utvikler evne til refleksjon og kritisk tenkning rundt egne og andres holdninger og synspunkter. «Å være trygg på egen bakgrunn er vesentlig både for å bygge sin egen identitet og for å forstå og anerkjenne det som er annerledes» (Lund, 2017, s. 29-31).

Når man som lærer står overfor et klasserom som består av et stort mangfold er det mange hensyn som skal tas. Det er viktig å ha i bakhodet at alt barn og unge tar med seg inn i skolen kan bli møtt ulikt fra skole til skole og på forskjellige måter i skolemiljøet. Dette kan gjelde mye, noen eksempler er språk, religion, vaner, væremåter, tradisjoner og klesdrakter (Strand, Berge & Steen-Olsen, 2017).

2.5 UNGDOMSKUNNSKAP OG IDENTITET

For å kunne si noe om hvorvidt seksualundervisningen kan bidra til noe positivt for barn og unge, og om det er nødvendig å gjøre endringer her, er det viktig å vite hva som påvirker ungdom og hva som betyr mye i disse årene. Barn og unges liv blir i stor grad påvirket av den samtidskulturen og de rammene de har rundt seg (Aagre, 2014, s. 68).

Aagre (2014, s. 69) tar utgangspunkt i Erik Homburger Erikson sin teori om psykososiale stadier og beskriver det han kaller «ungdomsoppgaver». Tanken bak disse er at vi som barn og unge går gjennom ulike stadier i livet som byr på ulike utfordringer, og måten vi løser disse oppgavene på har betydning for hvordan vi løser oppgavene i den neste fasen. For å gi et lite innblikk i hva disse ungdomsoppgavene går ut på er tidsperspektiv, selvsikkerhet, læretid, seksuell polarisering og leder- og læringsforhold noen eksempler. De negative utfallene fra disse vil være tidsforvirring, selvbevissthet, arbeidslammelse, biseksuell forvirring og

autoritetsforvirring. Identitetsutviklingen, som blir nevnt som et livslangt arbeid, bærer preg av hvordan man løser de nevnte oppgavene i oppveksten. Etter alle de ulike oppgavene man går igjennom vil følelsene og selvoppfatninger knyttet til dem prege hvordan vi utvikler oss. Dette påvirker identitetsutviklingen, og negative utfall skaper forvirring (Aagre, 2014).

En av de nevnte oppgavene handler om kjærlighet, det handler om du ender opp med «seksuell polarisering» eller «biseksuell forvirring». Med «seksuell polarisering» mens at man har en klar retning for hvordan man orienterer seg seksuelt, mens ved «biseksuell forvirring» er dette mer utydelig for vedkommende. Hvordan vi identifiserer oss seksuelt preger identitetsutviklingen, og hvis man sliter med å finne ut hvordan man identifiserer seg selv kan dette være forvirrende for den det gjelder (Aagre, 2014, s. 71).

2.5.1 UNGDOMMERS SYN PÅ KROPP

«Blant de objektene som ungdom intensjonalt sanser, iakttar og vurderer, er også deres egen kropp». Det blir bare mer og mer fokus på det estetiske og ungdommer snakker mer om hverandres og egne kropper, samtidig som de blir mer eksponert for hvordan media fremstiller kropp. Ettersom kroppene deres endrer seg såpass mye i ungdomsårene, vil de følelsene de har overfor egen kropp utvikle seg og enten kunne gå i anerkjennelse eller selvkritisk retning (Aagre, 2014, s. 94).

På grunn av de mange endringene som skjer med kroppen i løpet av ungdomsårene, må ungdommene hele tiden «omdefinere sitt eget kroppsbilde». Kropp og ungdomstid blir ofte sett på som et problemområde, og det er viktig at de som skal arbeide med ungdom er klar over at dette er tema ungdom er svært opptatt av (Aagre, 2014, s. 95).

2.6 OMSKJÆRING AV JENTER SOM TEMA I SKOLEN

Omskjæring er et lite omdiskutert tema i skolen, og jeg ønsker derfor å dra inn dette som et viktig tema å snakke med elevene om. Hauge (2012) skriver i sin artikkel «Er det på grunn av omskjæringa du ikke skal gymme?» om hvordan jenter som er fra land hvor omskjæring av jenter blir praktisert opplever at dette temaet blitt tatt opp i skolen. Dette er en artikkel basert på kvalitative intervjuer av jenter med bakgrunn fra land hvor omskjæring av jenter er utbredt. Hun understreker at det er viktig at samtaler om dette i skolen blir gjort på en måte som ivaretar de jentene som kan være utsatt for omskjæring.

Hauge (2012) viser til en rapport av Aarset, Lindén og Seland (2008:41), *Kjønnslemleste i Norge*. Den sier at omskjæring, i undersøkelser der ungdom med ulik etnisk bakgrunn deltar, ikke blir tatt opp som et tema. Dette fører til at deres synspunkter og stemme ikke blir tatt med, og resultatet er at undervisning om omskjæring i skolen blir mangelfull. Samtidig påpekes det at selv om elever som kommer fra områder hvor omskjæringspraksisen gjennomføres ikke er omskåret selv, vil de ofte kunne få spørsmål relatert til det. Disse elevene kan derfor ofte ha et behov for å lære om selve omskjæringspraksisen og konsekvensene av det med tanke på samleie, fødsel og menstruasjon (Hauge, 2012, s. 306).

Omskjæring er et tema som lenge har vært, og fortsatt er, tabulagt. Det kan vekke vonde følelser for de som har blitt omskåret ved å snakke om det. På bakgrunn av dette velger mange derfor å unngå å snakke om det for å skåne disse elevene. Som et resultat av å ikke snakke om det blir det vanskelig å vite hvordan man skal møte elever eller familier som kommer fra land som knytter dem til denne praksisen, og vanskelig å vite hvordan man skal tematisere det (Hauge, 2012).

3 METODE

I dette kapittelet skal jeg redegjøre for hvilken metode jeg har brukt for å undersøke min problemstilling. Hvilken metode vi bruker handler om hvilken vei vi ønsker å gå for å nå vårt mål, og vi skiller mellom kvalitativ og kvantitativ metode. Valg av metode vil preges av hva man ønsker å finne ut av. Kvalitative metoder er gjerne mer fleksible og åpner opp for mer spontanitet og tilpasning i interaksjon med deltakere eller informanter (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 16-17). I forbindelse med denne oppgaven har jeg valgt kvalitativ metode og har benyttet meg av både åpent intervju og observasjon. Jeg velger å ikke gå nærmere inn på hva kvantitative metoder innebærer da dette ikke er relevant for min oppgave.

3.1 ÅPENT KVALITATIVT INTERVJU

Kvalitativt intervju er en metode som er mye brukt for å samle inn data til kvalitative studier. Dette er en fin måte å samle inn data på fordi det åpner for fleksibilitet og detaljer fra informanten, som igjen fører til at informanten kan få uttrykt seg i større grad enn ved for eksempel å svare på et spørreskjema. Det finnes flere måter å gjennomføre kvalitative intervjuer på, og de varierer i grad av struktur og planlagte spørsmål. Måten jeg har valgt å benytte meg av er *åpent* intervju. Dette innebærer at intervjuet foregår mer som en samtale der tema er gitt på forhånd, og fører til en mer uformell atmosfære (Christoffersen & Johannessen, 2012).

I forbindelse med denne oppgaven har jeg snakket med ei som jobber som helsesykepleier i Sit (Studentsamskipnaden i Gjøvik, Ålesund og Trondheim) og på videregående skole. Informanten holder seksualundervisning for VG1 elever, og inviterte meg til å være med på dette. Samtalene skjedde i forkant og i etterkant av en undervisningstime jeg observerte.

Etter endt samtale og observasjon, fikk jeg tilbud om å bli med på møte med en ung mann som kom til Norge som mindreårig flyktning fra Syria for 3 til 4 år siden. Jeg tenkte at dette kunne være nyttig for min oppgave og valgte derfor å takke ja til tilbudet. Dette ble gjennomført ved at helsesykepleieren skulle ha en samtale med han og spurte om det var greit for han at jeg var med og forklarte hvorfor jeg var der. Tema for samtalen ble derfor å snakke om kulturforskjeller han opplevde etter å komme til Norge, spesielt med tanke på religion, omskjæring, homofili og seksualitet.

3.2 OBSERVASJON

Observasjon er en metode som benyttes for å skaffe direkte tilgang til det man undersøker. Som observatør bruker man alle sanser, og sammen med kunnskap og tidligere erfaringer vil det påvirke opplevelsen. Det er viktig å være bevisst på at dette har innvirkning på den fortolkningen man gjør av det man observerer (Christoffersen & Johannessen, 2012). I denne oppgaven blir observasjon brukt som et supplerende hjelpemiddel for å kunne bidra til et bedre svar på problemstillingen.

Observasjonen jeg gjennomførte var av seksualundervisning holdt av en helsesykepleier i Trondheim for en første klasse på videregående. Observasjonen som ble gjennomført var åpen, det vil si at alle som var tilstede var fullstendig klar over hvorfor jeg var der og at jeg observerte undervisningen. Hensikten med å observere seksualundervisningen var å se på hvordan helsesykepleieren la til rette for at alle elever, uavhengig av bakgrunn og forkunnskaper, skulle ha de samme mulighetene til å lære og forstå.

Analyseenheten for observasjonen var hovedsakelig hvordan helsesykepleieren valgte å legge opp undervisningen. Selv om helsesykepleiere ikke nødvendigvis har pedagogisk utdanning, har de mer dybdekunnskap innenfor dette og det var derfor interessant å observere hvordan hun snakket med elevene om sex og hva hun så på som viktig og relevant å formidle til elevene.

3.3 ET KRITISK BLIKK PÅ DATAINNSAMLINGEN

I all forskning er det viktig å stille seg selv spørsmål om hvor pålitelig datamaterialet er, dette betegnes i forskning som *reliabilitet*, og handler om hvor nøyaktig datamaterialet er. Vi må også tenke over hvor relevant datamaterialet vårt er og hvor godt det representerer det fenomenet vi undersøker, *validitet* (Christoffersen & Johannessen, 2012, s. 23-24).

Informantene jeg har snakket med mener jeg har gitt meg relevant informasjon om det jeg forsker på. Ved at jeg har snakket med en helsesykepleier som jobber med å undervise om nettopp det jeg forsker på og ved å snakke med en som har opplevd å komme til Norge fra et land med en veldig annen kultur, mener jeg gjør at validiteten til datamaterialet er ivaretatt. Jeg kunne ha fått et større datamateriale om jeg også hadde intervjuet eller observert lærere, men med tanke på omfang av oppgaven så jeg ikke at det var rom for dette. Som helsesykepleier har informanten hatt mange samtaler med tenåringer knyttet til kropp og seksualitet, samtidig som hun har en helt annen utdanning enn lærere, og sitter derfor med mer kunnskap om hvilke

temaer det er viktig å ta opp i seksualundervisningen og vet hva ungdommen lurere på. Dette er med på å gjøre henne til en pålitelig kilde.

Styrkene ved metoden jeg har valgt for datainnsamling er at den har gitt meg direkte tilgang til det jeg ønsker å forske på, og jeg føler det har gitt meg mulighet til å få gode svar fra begge informanter og observasjonen. Svakheter ved innsamlingen av datamaterialet er at jeg selv ikke har vært i kontakt med noen lærere og hørt deres tanker og opplevelser ved å gjennomføre seksualundervisning i skolen.

3.4 ETISKE ASPEKTER VED PROSJEKTET

For å håndtere et datamateriale på en profesjonell måte er det viktig at informantenes anonymitet blir ivarettatt, og derfor blir ingen av informantene nevnt med deres faktiske navn i denne oppgaven eller ved andre kjennetegn som kan gjøre at de gjenkjennes av andre. Det er heller ikke gitt noen opplysninger om hvilken skole som ble besøkt i forbindelse med observasjonen av seksualundervisningen.

Før jeg ble med på samtalen sammen med informanten fra Syria fikk han vite hvorfor jeg ønsket å høre hans tanker og opplevelser ved å komme som flyktning til Norge, og forskjellene mellom kulturen her og i hjemlandet knyttet til seksualitet. Han ble opplyst om at dette ikke var noe han måtte være med på og at navnet hans ikke skulle komme med i oppgaven, selv om dette ikke var noe han hadde et problem med.

4 PRESENTASJON AV FUNN OG DRØFTING

I dette kapittelet skal jeg se på hvilke funn jeg sitter igjen med etter intervjuene og observasjonene mine, og se på dette i lys av teorien jeg har gjort rede for tidligere. For å gjøre det mer oversiktlig har jeg delt funnene mine inn i kategorier. Kategoriene er (1) gylne øyeblikk, (2) å normalisere variasjon, (3) frigjøring fra skam, (4) grensesetting, (5) det flerkulturelle klasserommet, (6) omskjæring av jenter som et tema i skolen og (7) identitet.

Det er viktig å ha i bakhodet at jeg har snakket med en helsesykepleier og ikke en lærer, så dette vil være en helsesykepleiers syn på seksualundervisning og tips til hvordan vi som lærere kan legge opp undervisningen i dette emnet. I samtalen med helsesykepleieren snakket vi en del om hvilke temaer det er vanlig å ta opp i forbindelse med seksualundervisning, og om hvordan man kan snakke med elevene om det. Ved å se på funnene mine skal jeg prøve å svare på hvordan vi som lærere kan bruke seksualundervisningen til å sørge for at alle elever får et sunt og godt forhold til egen kropp og seksualitet.

I denne delen av oppgaven har jeg valgt å gi informantene mine nye navn. Dette er gjort på bakgrunn av at informantenes identitet skal holdes anonym, og ettersom begge vil bli nevnt en del blir det lettere å skille mellom informantene. Helsesykepleieren blir derfor heretter kalt «Berit», og informanten fra Syria blir kalt «Mohammed». Valg av navn på den andre informanten er ikke valgt av noen annen grunn enn at det kan fungere som en påminnelse om at han er fra Syria, som er veldig relevant for oppgaven.

Før jeg tar for meg de ulike kategoriene jeg har sortert funnene mine i ønsker jeg å trekke frem hvilke forventninger elever har til seksualundervisningen. Seksualundervisning er et tema mange synes er utrolig spennende, og man kan virkelig treffe elevene hvis det legges opp på en god måte. Det minste kravet som bør stilles til seksualundervisningen er at den som gjennomfører dette med elevene bør ha god kunnskap og være trygg på å snakke med barn og unge om denne tematikken, det mener også elevene selv ifølge forskningen til Røthing og Svendsen (2009). Det er ikke gitt at dette er noe som passer like godt for alle, men da burde man som lærer kjenne sine styrker og svakheter og eventuelt hente inn litt hjelp eller lære seg litt mer, slik at det ikke blir en dårlig opplevelse for elevene. Hvis lærere blir utrolig flau av å snakke om sex med elevene, kan det dette for noen gjøre at de også synes at det blir flaut og ekkelt å snakke om. Det kan også være fint for elever med variasjon i hvem som har seksualundervisningen, for eksempel lærer og en ekstern person. Dette kan være positivt fordi

noen mener det er lettere å stille spørsmål og delta i undervisningen hvis det er en de kjenner godt som har undervisningen, mens andre syns det kan være vanskelig fordi de må forholde seg til læreren hver dag.

Læreplanen inneholder mange gode kompetansemål som dekker store deler av det ungdommen ønsker og trenger å lære om, problemet er bare at det ikke stilles noen spesifikke krav til hvor mye dette skal vektlegges i undervisningen og elever får derfor veldig forskjellig seksualundervisning avhengig av hvem de har som lærer. Kompetansemålet å «formulere og drøfte problemstillinger knyttet til seksualitet, seksuell orientering, kjønnsidentitet, grensesetting og respekt, seksuelt overførbare sykdommer, prevensjon og abort» dekker utrolig mye. Selv om dette egentlig er et godt kompetansemål er det fortsatt utrolig mange som sitter igjen med et inntrykk av at seksualundervisningen i skolen omtrent kun har tatt for seg seksuelt overførbare infeksjoner og prevensjon.

Hvis vi ser på det faktum at fagfornyelsen har lagt inn egne tverrfaglige temaer som blant annet går på tvers av KRLE og naturfag, og som omhandler seksualitet, åpner dette for at det kan bli enda lettere å trekke tråder mellom seksualitet, mangfold og religion.

4.1 GYLNE ØYEBLIKK

Dette er et begrep som Berit presenterte for meg og som benyttes en del innenfor helsesektoren, og det handler om det øyeblikket man treffer elevene. Opp gjennom barne- og ungdomsskolen, og også videregående, vil elevene utvikle seg forskjellig og ha forskjellige interesser. Det vil si at når seksualundervisningen blir holdt, betyr ikke det at den treffer alle hver gang. De gylne øyeblikkene handler om da elevene er «interessert og mottakelig» for informasjon, og derfor kan man påstå at det er nødvendig å gjennomføre seksualundervisningen kontinuerlig over flere trinn.

Hvis vi tenker over det store mangfoldet vi har av elever, og som Lund (2017) skriver har vi et bredt spekter av faktorer som gjør elevene våre ulike. Det gir derfor mening at vi ikke kan treffe alle elevene med den samme informasjonen til samme tid. Å gjennomføre seksualundervisning kontinuerlig er også noe ungdommen selv etterspør, slik det kom frem i rapporten til Redd Barna innledningsvis i oppgaven.

Nå har det seg slik at læreplanen er bygd opp med kompetansemål som skal være dekket etter blant annet 7. og 10. årstrinn. Dette kan føre til at noen lærere velger å dekke kompetansemålene som går innenfor seksualundervisning én gang i løpet av ungdomsskolen, uten at dette egentlig er feil etter læreplanen. Som nevnt tidligere skal læreplanene endres, men hvis vi ser på de læreplanene som ligger ute til høring nå så er de bygd opp på samme måte med læreplanmål etter blant annet 7. og 10. årstrinn. Dette mener jeg er spesielt uheldig innenfor seksualundervisning da dette er noe elevene burde gjennom ved flere anledninger, nettopp på grunn av de «gylne øyeblikkene».

4.2 Å NORMALISERE VARIASJON

Å normalisere variasjon handler her om å gjøre elevene klare over at ikke alle er like, verken i utseende, seksuelle preferanser eller seksuell orientering. Det handler om å skape et større rom for hva som er normalt slik at ungdommen lettere kan respektere andres «forskjeller», men også akseptere og godta sine egne.

Seksuell orientering varierer fra person til person, og kan for noen kan være vanskelig å ta stilling til. Negativisme rundt homofili er et problem man fortsatt kan møte på, noe som kan gjøre det vanskelig for elever som identifiserer seg som homofil å uttrykke det. Derfor er det viktig å snakke med elevene om dette. I samtale med Berit snakket vi om at det også er viktig å snakke om homofili i forbindelse med religion. Like før vårt møte hadde Berit hatt seksualundervisning for flyktninger fra Afghanistan og Syria og nevnte at dette var et viktig tema å snakke om ettersom det er noe som ikke er «greit» innenfor flere religioner.

I samtalen med Mohammed forteller han at det har vært vanskelig å tilpasse seg at homofili er så åpent som det er her siden dette ikke er greit ifølge hans religion. For han har den informasjonen og kunnskapen han har fått gjennom skole og seksualundervisning vært viktig for at han skal lære å akseptere dette. Han har nå et mye mer åpent sinn og fortalte også at han har en kompis her som er homofil, og at dette ikke er noe problem. Selv om dette var et lite kultursjokk, har opplysning og samtaler hatt positiv innvirkning.

Hvis vi ser på forskningen til Røthing og Svendsen (2009) kom det frem at sikker sex i likekjønnsrelasjoner blir tatt opp i mindre grad enn sikker sex mellom gutt og jente (Tabell 1). Ikke bare kan dette føre til at unge som har sex med samme kjønn ikke vet at de også må beskytte seg mot seksuelt overførbare infeksjoner, men man normaliserer samtidig heteroseksuell orientering. Dette kan være med på å skape forvirring for de som ikke

identifiserer seg som heteroseksuell når dette blir presentert som det eneste «normale». Samtidig åpner det heller ikke opp for forståelse rundt homofili for de som orienterer seg heterofilt og har vokst opp i en heterofil familie. I forbindelse med Ericsons ungdomsoppgaver nevner Aagre (2014) at dette kan virke negativt inn på identitetsutviklingen til barn og unge.

Som nevnt tidligere handler det «å normalisere variasjon» om mer enn variasjon i seksuell orientering. Vi trenger å snakke mer om at vi alle er forskjellige, med forskjellige kropper, forskjellige preferanser og interesser. Etter observasjonene jeg gjorde av hvordan Berit la opp seksualundervisningen kom det tydelig frem at «å normalisere variasjon» var et sterkt budskap. Dette ble blant annet snakket om i forbindelse med når man ønsker å utvide sin seksualitet til å være sammen med noen andre hvor det ble påpekt at dette skjer på forskjellig tidspunkt for alle og at noen aldri ønsker å bringe noen andre inn i bildet. Falck (2017) påpeker i sin kronikk at vi trenger å skape et større rom for hva som er normalt, slik at ikke så mange går rundt og tenker at de er unormale. Dette er noe vi kan få til hvis vi bruker seksualundervisningen til å snakke med elevene om variasjon, og ved å normaliserer de aspektene ved seksualitet som kan få noen til å føle seg annerledes.

For ikke så lenge siden hadde MSO – Medisinernes Seksualopplysning i Trondheim foredrag for kommende lærerstudenter. Dette var jeg med på, og de la frem noe jeg mener er et veldig godt eksempel på hvordan man kan normalisere variasjon. I forbindelse med seksuell debut, som er et tema mange unge er opptatt av, er det ofte snakk om en gjennomsnittsalder. Hvis man legger frem tall som 17 år for jenter og 17,9 år for gutter slik som Ung.no (2018, 5.november) gjør, vil veldig mange være over eller under dette gjennomsnittet, og dermed kunne kjenne på følelser om at de er for «tidlig» eller «sent» ute. MSO la frem en annen versjon av alder på seksuell debut, nemlig at en tredjedel er under 16 år, en tredjedel er mellom 16-19 år og en tredjedel er over 19 år ved første samleie. Ved å legge det frem på denne måten ble «plutselig» alle innenfor normalen.

4.3 FRIGJØRING FRA SKAM

Berit: «Jeg er opptatt av å formidle gleden ved seksualitet, frihet fra skam, frihet til å velge, og mangfold. Jeg unngår heteronormativitet som best jeg kan».

Dette var noe av det første jeg fikk vite om Berit i forkant av møte med henne, og det var en av grunnene til at jeg veldig gjerne ønsket å observere hvordan hun la opp seksualundervisningen. Personlig er dette noe jeg som lærer ønsker å formidle til mine egne elever og det er i den

retningen jeg mener seksualundervisningen burde gå slik at barn og unge kan få et godt forhold til egen seksualitet.

Som nevnt innledningsvis, både av rapporten til Redd Barna, kronikken til Ulrikke Falck og av representantene for flere ungdomspartier og organisasjoner, bærer seksualundervisningen ofte preg av å kun omhandle prevensjon og infeksjoner. Ungdommen ønsker en endring, de ønsker endring i hvordan undervisningen gjennomføres og i hvilke temaer som blir tatt opp. Etter samtalene jeg hadde med Berit og ved å observere seksualundervisningen var det tydelig at elevene ønsket å snakke om mer enn prevensjon og infeksjoner. De var nysgjerrige og hadde lyst til å lære. Berit var også flink til å snakke med elevene om at sex ikke skal være noe man forbinder med noe negativt, og var opptatt av å påpeke at man som lærer ikke skal lære elevene til å forbinde sex med skam eller noe som er galt å gjøre.

Berit til elevene: «Det er ingen ting ved seksualitet som er skummelt eller farlig»

Som representantene for ungdomspartiene og organisasjonene påpekte i sin kronikk, handler seksualitet om mer enn bare sex. Følelser er også en sentral del og det viktig at elevene får mulighet til å snakke om følelser knyttet til dette og at man snakker om ulike følelser man kan ha. Spesielt viktig er det at sex ikke bare blir omtalt som noe med store konsekvenser og som noe en skal passe seg for, som er et av budskapene Falck (2017) ønsket å formidle.

4.4 GRENSESETTING

Grensesetting er et veldig viktig tema å snakke med barn og unge om, og var et av de temaene Berit trakk frem som viktig i undervisningen. En forutsetning for å kunne sette egne grenser er at man kjenner sin egen kropp og vet hva man liker, forteller Berit til elevene og understreker at:

Berit til elevene: «Det er viktig å være nysgjerrig og interessert i sitt eget kjønn»

Falck (2017) påpeker at det kan være mange som kjenner på et press og forventninger til hva de skal være med på av seksuelle aktiviteter, samtidig som det oppstår urealistiske forventninger til hvordan kroppen skal se ut. Dette kan for mange oppleves som veldig vanskelig å ta stilling til, og Falck mener at seksualundervisningen kan spille en viktig rolle her, og det er jeg helt enig i. Ungdom er nysgjerrige og utforskende, det er veldig synd hvis de får dårlige opplevelser som kunne vært unngått ved bedre seksualundervisning.

Et annet utgangspunkt for at man skal vokse opp til å bli trygg på egen kropp er at man lærer og er klar over hvilke endringer som skjer i kroppen. Da kan vi kanskje unngå at ungdom som er helt normale går rundt og tror at det er noe galt med dem. I undervisningstimen jeg observerte kom det frem at nesten ingen, verken gutter eller jenter, var klar over at jenters kjønnsorgan også endrer seg i puberteten. Dette kan føre til at unge jenter tror det er noe feil med dem, som det viste seg at Berit hadde fått veldig mange spørsmål om opp gjennom årene. Som Aagre (2014) nevner er det mye som skjer med kroppen i ungdomsårene og ungdommen må hele tiden «omdefinere sitt eget kroppsbilde», og det er derfor veldig viktig å snakke om kropp og hvilke endringer som skjer, slik at de blir rustet til å kunne akseptere de endringene som skjer. Hvis man som lærer kan være med på å hjelpe ungdom til å få et godt forhold til egen kropp og seksualitet, blir kanskje sannsynligheten for at ungdom blir med på seksuelle aktiviteter de egentlig ikke har lyst til redusert.

Ved at barn og unge kjenner sin egen kropp og klarer å sette grenser for seg selv, og også respektere andres grenser, vil det kanskje kunne være med på å forhindre at overskrifter som #metoo fortsetter å prege nyhetsbilde i tiden fremover.

4.5 DET FLERKULTURELLE KLASSEROMMET

Mitt ønske med denne oppgaven er som nevnt tidligere å sette lys på at vi blir et mer flerkulturelt land, og at vi derfor må tilpasse undervisningen etter det. Derfor er det kanskje noen temaer som er viktige å dra inn i seksualundervisningen nå som ikke har vært like relevant tidligere.

Da jeg snakket med Berit trakk hun frem «kommunikasjon» som et viktig tema i forbindelse med flerkulturalitet. Grunnen til at nettopp dette er så viktig er fordi vi møter elever med forskjellige bakgrunner, holdninger, meninger og religioner, som er med på å påvirke elevene og hvordan de tenker om seksualitet. Dette kan for eksempel være tanker om homofili, sex før ekteskap eller skam knyttet til sex. Bedre kommunikasjon i skolemiljøet kan bidra til økt forståelse for forskjeller blant elevene, og derfor føre til mindre misforståelser og fordommer.

Noe som er viktig når man skal snakke med elevene om seksualitet i sammenheng med religion og kultur er å ikke være fordomsfull. Som det kommer frem av fra Røthing og Svendsen (2009) sin forskning, løftes «den norske seksualiteten» og vestlig kultur frem som veldig bra, og ikke-vestlig som underutviklet og noe som bærer preg av store problemer. Det er selvfølgelig ikke slik at vi ikke skal se positivt på de idealene vi gjerne ser på som vestlige, slik som likestilling og valgfrihet, men det er fare for å omtale ikke-vestlig kultur som «de andres» og dermed skape

et skille mellom «oss» og «dem». Dette er veldig uheldig hvis man står overfor en klasse som består av et etnisk mangfold.

Et annet viktig poeng fra Røthing og Svendsen (2009) sin forskning er at «glipper» i form av negative handlinger i forbindelse med seksualitet ofte blir forklart som «avvik» og individualiseres når det gjelder «nordmenn», mens samme sak for personer av ikke-vestlig opprinnelse fort kan bortforklares ved å knytte det til kultur. Ved å bortforklare negative handlinger rettet mot seksualitet kan man påvirke elever som opplever dette til å tro at de bare må «godta det», eller gjøre det vanskeligere for dem å stå opp mot foreldrene sine på forhold de ikke er komfortable med. Dette gjelder gjerne barn og unge med bakgrunn fra religion eller kultur der foreldre er mer kontrollerende overfor barnas seksualitet. Samtidig er det ikke nødvendigvis slik at dette ikke forekommer hos i etnisk norske familier også, og det vil derfor være viktig å legge frem at *alle* barn og unge har rett til bestemme over egen kropp uten at dette er «forbeholdt» en viss kultur.

Røthing og Svendsen (2009) fant også i sin forskning at temaer knyttet til forholdet mellom religion, kultur og seksualitet ikke blir prioritert i veldig stor grad. Det er forventet at dette blir tematisert i undervisningen av Kunnskapsløftet, og i læreplan for KRLE finner vi kompetansemål som kan knyttes mot denne tematikken etter 10.årstrinn.

Etter 10.trinn: «diskutere aktuelle spørsmål som oppstår i møte mellom religion, kultur og samfunn» og «vise evne til dialog om religions- og livssynsspørsmål og vise respekt for ulike religioner og livssyn» (Utdanningsdirektoratet, 2015).

At dette ikke blir prioritert mener jeg er veldig uheldig da det er et veldig dagsaktuelt tema, og det er viktig at elever reflekterer rundt disse spørsmålene. Uvitenhet er også ofte grunnen til at fordommer oppstår og hvis vi skal forebygge dette er det viktig med opplysning og refleksjoner i skolen.

4.6 OMSKJÆRING AV JENTER SOM ET TEMA I SKOLEN

Tematisering av omskjæring av jenter er et vanskelig tema å snakke om i skolen, men jeg mener det kan være nødvendig å snakke om det. Selvfølgelig burde man snakke om dette i forbindelse med begge kjønn, men det er ganske stor forskjell på hva inngrepene innebærer for den som blir omskåret. Omskjæring av jenter er som nevnt av Hauge (2012) et tema mange synes er vanskelig å snakke om, og det viktig at det gjøres på en måte som ikke «trækker noen på tærne».

Etter studien som ble gjennomført i forbindelse med artikkelen til Hauge kom det frem at undervisning om omskjæring er mangelfull, og et resultat av dette er at møte med familier som kan være knyttet til praksisen blir vanskelig. Det er ikke en praksis som er veldig utbredt, men det er fortsatt viktig at man har kunnskap om det slik at man kan vise respekt for de som er utsatt for det. For selv om det ikke er lov å gjennomføre dette i Norge, er det ikke ulovlig å *være* omskåret.

Det er veldig forståelig at det kan være vondt å snakke om dette for noen som har blitt utsatt for inngrepet, men hvis vi ikke snakker med barn og unge om det kan det lettere oppstå fordommer ettersom de ikke får noe kunnskap om hva det egentlig handler om. Da jeg snakket med Mohammed kom vi inn på omskjæring av jenter, og han var veldig opptatt av å få frem at det ikke var religionen som sa at jenter skulle bli omskåret, dette gjaldt bare for gutter. Han synes det er veldig synd at dette blir knyttet til samme religion som han har, da han mener at det er helt feil. Selv om de har samme religion, er denne praksisen mer knyttet til noen enkelte land og kulturer. For meg var dette veldig nyttig informasjon og et godt eksempel på noe som kan skape misforståelse og eventuelle fordommer om man ikke har kunnskap om dette.

Da jeg snakket med Berit nevnte hun at det ikke er veldig vanlig å tematisere dette i seksualundervisningen og at det blir lite snakket om generelt. Det kan absolutt hende at dette er noe som ble nedprioritert fra hennes side fordi hun kun hadde en dobbeltime sammen med elevene og det ikke er hun som er læreren deres. Men jeg mener selv at dette er noe man burde skape rom for å snakke om i undervisningen, og det kan hende det kan bli lettere og mer naturlig å snakke om det når vi får de nye læreplanene og kan utnytte en tverrfaglig metode for å tematisere det.

4.7 IDENTITET

Avslutningsvis vil jeg prøve å trekke noen tråder sammen og se på hvordan det jeg har diskutert kan ha innvirkning på identitetsbyggingen til barn og unge. Grunnen til dette er fordi det skjer veldig mange og store endringer med kroppen i tenårene, og de må hele tiden jobbe med seg selv for å sortere egne tanker og følelser knyttet til egen seksualitet og kropp. Dette kan knyttes opp mot det Aagre (2014) sier om ungdom, og deres syn på egen kropp. I følge Aagre (2014) blir barn og unge påvirket av det som skjer rundt dem og den samtidskulturen de lever i. Dette mener jeg støtter opp under at seksualundervisningen også må endres i takt med at samfunnet endrer seg.

Som Lund (2017) trekker frem er det vesentlig å være trygg på egen bakgrunn for å bygge sin egen identitet. Dette vil jeg trekke frem som et veldig godt poeng i forbindelse med min oppgave fordi det jeg mener dette understreker viktigheten av å trekke inn forskjeller innenfor seksualitet i seksualundervisningen. Hvis vi står overfor et klasserom bestående av et stort mangfold og *ikke* dekker alle de ulike aspektene ved seksualitet kan det resultere at elevene ikke blir trygge på egen bakgrunn og seg selv. Det å være trygg på seg selv og egen identitet kan hjelpe for å forstå og anerkjenne det som er annerledes, og dermed gjøre det lettere i møte med andre som har ulik kultur, orientering, holdninger eller synspunkter.

Ved at elevene får god og utfyllende seksualundervisning som åpner for å snakke om gode relasjoner, trygghet, identitet og som ikke tematiserer sex som noe skamfullt, kan man kanskje hjelpe elever til å komme seg gjennom den vanskelige veien til å «finne seg selv».

5 AVSLUTNING

I denne oppgaven har jeg prøvd å finne svar på problemstillingen min «*Hvordan kan vi som lærere gjennom seksualundervisning sørge for at alle elever får et sunt og godt forhold til kropp og seksualitet?*». Under arbeidet med oppgaven har jeg funnet ut at seksualundervisningen rommer mye mer enn det jeg i utgangspunktet så for meg, og å finne et konkret svar på dette vil være vanskelig. Det er utrolige mye som kan trekkes inn som en del av seksualundervisningen og det er mye som ikke blir snakket om. Det er viktig å huske på at elevene vi møter i skolen kommer med ulik bagasje og med store forskjeller i hva de har lært hjemme, derfor vil det være viktig og nødvendig å bruke tilstrekkelig med tid på seksualundervisningen slik at vi får dekket så mye som mulig.

Gjennom arbeidet har jeg lært at det ikke snakkes nok om kulturforskjeller, religion og seksualitet. Det er viktig å huske på at hensikten med denne oppgave ikke er å forstørre de forskjellene som kan finnes blant elever, men at opplysning kan føre til bedre samhandling, mer forståelse og derfor mindre fordommer. Vi må snakke om alle aspekter ved seksualundervisningen og forskjeller i kultur og religion uavhengig av hvilke elever vi har i klasserommet. Hvis vi gjør det vil alle elever sitte igjen med den samme kunnskapen uavhengig av bakgrunn. Står man overfor en fullstendig etnisk norsk klasse kan kanskje noen lærere tenke at visse temaer ikke er like relevante å snakke om, men vi vet ikke med sikkerhet hva de lærer hjemme og det er ikke gitt at det er de samme idealene som blir fremmet i alle etnisk norske hjem. Samtidig kan elevene møte personer senere i livet, kollegaer, venner eller partnere, som for eksempel kan være omskåret eller ha annet syn på seksualitet enn de selv har, og da er det viktig å ha opparbeidet litt kunnskap slik at man kan møte de med respekt eller kunne være kritisk med bakgrunn i kunnskap.

Etter dette arbeidet sitter jeg igjen med et inntrykk av at det er veldig mange som mener det burde skje en endring i hvordan seksualundervisningen skal foregå i skolen. Jeg håper derfor at det vil være noen som ønsker å forske videre på dette, slik at man kan komme frem til en god løsning der lærere får den kunnskapen og tiden de trenger til å kunne hjelpe elever med å få et godt forhold til egen kropp og seksualitet. For å kunne komme frem til en slik løsning tror jeg det er viktig å snakke med elever med ulike bakgrunner, snakke med lærere og samarbeide med andre fagpersoner som sammen kan jobbe for å løse dette problemet.

Til slutt vil jeg trekke frem det jeg mener er det viktigste av funn jeg har gjort meg i dette arbeidet, og det er at tid og kontinuerlig seksualundervisning er nøkkelbegreper for å kunne sørge for god seksualundervisning. Ved å ha nok tid vil man som lærer kunne utvide omfanget av hva som tas opp i undervisningen og man kan tilpasse etter det elevene er nysgjerrige på, og ved kontinuerlig undervisning vil vi treffe flere elever i de «gylne øyeblikkene».

6 LITTERATURLISTE

- Berggrav, S. (2015). *"Den som er med på leken.."*. Redd Barna.
- Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2012). *Forskningsmetode for lærerutdanningene*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Falck, U. (2017, 8.mars). Det er ikke rart vi søker til pornoen. *Aftenposten*.
- Hauge, M.-I. (2012). «Er det på grunn av omskjæringa du ikke skal gymme?» – Læreres tilnærminger og jenters håndteringer av omskjæring som tema i skolen. *Norsk pedagogisk tidsskrift*, (04), 305-316.
- Hussaini, M., Brånnstrøm, A., Nygård, S., Øvrum, M., Waage, A., Lund, T. D., ... Sire, E. (2018). Kjære regjering, gi oss helhetlig seksualundervisning! Hentet fra https://www.nrk.no/ytring/kjaere-regjering_-gi-oss-helhetlig-seksualundervisning_-1.14223690
- Kvalem, I. L. (2008). Fakta og myter om effekt av seksualundervisning i skolen. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 45(6), 743-747.
- Lund, A. B. (Red.). (2017). *Mangfold gjennom anerkjennelse og inkludering i skolen*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Røthing, Å. & Svendsen, S. H. B. (2009). *Seksualitet i skolen : perspektiver på undervisning*. Oslo: Cappelen Damm.
- Strand, G. M., Berge, Å. D. & Steen-Olsen, T. (2017). Opplevelse av tilhørighet og inkludering i møtet mellom kulturer. I A. B. Lund (Red.), *Mangfold gjennom anerkjennelse og inkludering i skolen* (s. 116-134). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ung.no. (2018, 5.november). Sex første gang - Seksuell debut. Hentet fra https://www.ung.no/Sex/2040_Sex_f%C3%B8rste_gang_-_Seksuell_debut.html
- Utdanningsdirektoratet. (2013). *Læreplan i naturfag (NAT1-03)*. Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/NAT1-03>
- Utdanningsdirektoratet. (2015). *Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE) (RLE1-02)*. Hentet fra <https://www.udir.no/kl06/RLE1-02>
- Utdanningsdirektoratet. (2019a). *Læreplan i kristendom, religion, livssyn og etikk (KRLE)*. Hentet fra <https://hoering.udir.no/Hoering/v2/348?notatId=688>
- Utdanningsdirektoratet. (2019b). *Læreplan i naturfag*. Hentet fra https://hoering.udir.no/Hoering/v2/346?notatId=683&fbclid=IwAR2fWLX4_z5NK10Zq-gSR8QSuhrNA-BvDKbbuoC4SYWBEafbGW-2WGoLudE

Aagre, W. (2014). *Ungdomskunnskap : Hverdagslivets kulturelle former* (2. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.

7 VEDLEGG

7.1 OBSERVASJONSNOTAT

OBSERVASJONSNOTAT

Av: Iselin Kristiansen

Hvem/hva blir observert (felt):

Hvor skjer observasjonen (setting):

Aktører:

Problemstilling: *Hvordan kan vi som lærere gjennom seksualundervisningen sørge for at alle elever får et sunt forhold til kropp og seksualitet?*

<p>Handlingen</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hvordan foregår undervisningen? - Hva blir gjort for å engasjere? 	
<p>Hvilke temaer blir tatt opp?</p>	
<p>Hvordan forholde seg til mangfold?</p>	

Forstyrrelser – ting som kan påvirke situasjonen?

